

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2015 | Vol. 7 | No. 1 | ISSN 1803-8220

COLEMAN, Stephen (2013). *How Voters Feel*. Cambridge: Cambridge University Press, 267 s. ISBN 978-1-107-01460-2.

RECENZE ROMANA HÁJKA

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií

COLEMAN, Stephen (2013). *How Voters Feel*. Cambridge: Cambridge University Press, 267 s. ISBN 978-1-107-01460-2.

Co prožívají voliči, když jdou k volbám? Jaký vliv má uspořádání volební místnosti na to, zda lidé půjdou znovu volit, nebo ne? Jak se vlastně člověk volit „naučí“? Jaká je úloha demokratických voleb v komplexitě společenských vztahů? Tyto a další zdánlivě banální, zároveň ovšem provokativní otázky si klade profesor politické komunikace z britské University of Leeds Stephen Coleman ve své monografii *How Voters Feel*. Na titul lze nahlížet jako na vyústění dlouholetého Colemanova zájmu o problematiku demokratické reprezentace, zapojení občanů do politických procesů [Coleman a Blumler 2009], estetiku a rétoriku politiky a prolínání populární kultury s formalizovaným prostředím politických institucí [Coleman 2003; 2008]. Stejně tak jej ovšem lze vnímat jako polemiku s dominantními přístupy ke studiu voleb, potažmo jako pokus o znesamozřejmění základních pilířů spojených se současným uvažováním o povaze demokracie.

Colemanova vědecká kariéra, stejně jako mnohé práce zabývající se vývojem politické komunikace [za všechny Gurevitch, Coleman a Blumler 2009; Blumler a Coleman 2010], svědčí o jeho mimořádné schopnosti udržovat si nad oborem nadhled a předjímat témata, jež pro něj budou podstatná. Problematika emocí v politice je sice předmětem zájmu politické psychologie již několik desetiletí, ucelenější představu o roli emocí při politickém rozhodování získáváme ovšem až v posledních zhruba deseti, patnácti letech [Marcus 2002; Mouffe 2002; Hall 2005; přehled empirických přístupů nabízí Hrbková 2014]. Coleman navíc zdůrazňuje význam oblasti kultury (a tím, nepřímo, i stále významnější roli médií) a někdy zabrousí i k fenomenologickým otázkám. Vnáší tak do podoboru politické komunikace styl uvažování, jenž není úplně obvyklý. O tom, že jeho zaměření na emoce a na to, co občané prožívají v předvo-

lební kampani a během voleb, není krokem do slepé uličky, svědčí například nová kniha *Political Communication and Cognition* (2014), pod níž je podepsán další z čelných představitelů politické komunikace Darren Lilleker.

Na rozdíl od kvantitativně založených (často experimentálních) šetření převažujících v politické psychologii přichází Coleman s ryze kvalitativní studií založenou na hloubkových rozhovorech. Odpovědi svých šedesáti respondentů pak interpretuje v širším společenském a kulturním kontextu – a pro své argumenty si neváhá vypůjčit příklady z klasických literárních děl či populární kultury. Tento poněkud uvolněný přístup (na mnoha místech text skutečně opouští ráz empirické studie a připomíná spíše esej) možná souvisí i s neobvyklou genezí knihy. Cílem výzkumného projektu s názvem *The Road to Voting*, z něž pocházejí Colemanova data, totiž nebylo vytvoření akademické studie, nýbrž divadelní hry. Úvahy zpovídáných respondentů o emocích, jež se pro ně s volbami pojí, o jejich pocitech z volebních místností či rodinných zvyklostech, jak se u nich (ne)chodí k volbám, se tak nejprve staly součástí poměrně úspěšného dramatu *Counted?*, jež mělo premiéru v roce 2010.

Svou knihu Coleman chápe jako polemiku s klasickou politologií a psefologií, které se podle něj příliš zaměřují na „spočitatelné hodnoty“; na to, kdo volby vyhrál a proč, jak zafungoval který aspekt kampaně či jak volily různé sociální skupiny voličů. Tato makroperspektiva se mu při hledání příčin současné krize demokracie zdá nedostatečná. Namísto toho přichází s mikroperspektivou a s novým typem otázek: co vše zahrnuje akt volby – materiálně, intelektuálně a emocionálně? (s. 1)

Knihu má dvě zaměření odlišné části. V první Coleman představuje svá teoretická východiska, pro něž je podstatné chápání

volby jako sociálního jednání (*social performance*). Všimá si toho, jaké metafory se s volbami pojí a jaké je jejich místo ve společenském diskurzu. Upozorňuje při tom na jeden z paradoxů voleb: na jedné straně se předpokládá, že hlasování ve volbách je poučený (rozuměj racionální) akt autonomního voliče, na straně druhé jde ovšem zároveň o skupinový, do jisté míry mysteriózní (rozuměj iracionální) rituál. Dosavadní výzkumy podle něj druhý aspekt – jenž je výrazně kulturně formován – přehlížely, neboť kvantitativními metodami je jen obtížně postihnuteľný.

Ve druhé kapitole se pak autor zaměřuje na společensky sdílené narativy, jež se s volbami pojí (volby jako demokratický ideál, volby jako rituál, volby jako rutina a patologické narativy, tj. ty, jež volby zpochybňují). Pro Colemana jsou narativy důležitými prostředky, jimiž dáváme smysl našim zkušenostem a světu, který žijeme. Podílejí se totiž na tom, do jaké míry vnímáme ne/účasť u voleb jako přirozenou součást našeho chování a zároveň toto chování ospravedlňují. Zejména studium narativů, jež zpochybňují důležitost voleb, chápe jako podstatné pro zvýšení zájmu lidí na chodu demokratického státu.

Třetí kapitola nabízí hutný souhrn metodologických nástrah hloubkového dotazování, jež může dobře posloužit komukoli, kdo se tímto typem výzkumu chce podrobněji zabývat. Coleman tu projevuje svou erudici v kvalitativním šetření a práci s respondenty a lidskou pamětí, na druhou stranu obhajoba zvoleného přístupu a představení jeho slabin odsouvají do pozadí samotný autorův výzkum. O metodologických aspektech studie, jejíž výsledky tvoří základ dalších pěti kapitol, se tak nedozvíme řadu důležitých informací. Kritikům interpretativního přístupu, jehož validitu se snaží obhájit, tu Coleman paradoxně „nahrává na smeč“, když zcela opomíjí bližší charakteristiku svého vzorku a metody dotazování. Není tak jasné, na základě čeho autor respondenty svého výzkumu vybíral, kolik z nich byli voliči a kolik nevoliči, a na

konec ani to, jak dotazování vypadalo (zda šlo o jeden rozhovor s každým, opakovaná setkání, individuální či skupinové rozhovory).

Interpretační část začíná kapitolou věnovanou tomu, jak se lidé „učí“ volit. Coleman zde na základě výpovědí svých respondentů argumentuje, že aktivní účast (respektive neúčasť) u voleb je formou zvyku, na jehož vytvoření má vliv naše kulturní zázemí, naše rodina či zážitky, jež si s aktem volby pojíme. Viděno z této perspektivy, může být (ne)účasť u voleb součástí vzpoury proti rodičům, záležitostí „smyslu pro povinnost“ vypěstovaného v dětství (či jeho absence) či iniciačním rituálem vstupu do „světa dospělých“. Pozoruhodné je, jak výrazně se na nechtutí jít k volbám podepisuje povaha volebních místností a jednání lidí, jež mají průběh voleb procesně na starost. Jde o jednu z oblastí, jež by si zasloužily hlubší pozornost – už proto, že náprava stavu by v tomto případě nemusela být příliš náročná (s. 119 a n.).

Další motivační faktor, jímž se Coleman podrobně zabývá, je sociální tlak, jenž řadu lidí „nutí“ jít k volbám – ze strachu, aby okolím nebyli stigmatizováni. Pro respondenty, kteří tento tlak pociťují, přestávají být volby možností vyjádřit svobodný názor: daleko spíše je vnímají jako „symbolickou povinnost potvrdit svou přináležitost“ k těm, kdo rozhodují o své politické reprezentaci (s. 134-136). Z hlediska diskusí o poklesu zájmu lidí o účast ve volbách stojí za pozornost rozbor názorů přesvědčených nevoličů. K často opakovaným, apatií vysvětlovaným argumentům, že z nabízených kandidátů nemají koho volit nebo že svou volbou nic nezmění, přidává Coleman další podstatný rozměr. Řada jeho respondentů totiž svou neúčasť poměrně sofistikovaně odůvodňuje tím, že jejich pohled na veřejný život a fungování v něm je příliš komplexní na to, aby jej bylo možné redukovat na vyplnění hlasovacího lístku. Jinými slovy nelze na neúčasť u voleb odevzdaně pohlízet jako důsledek apatie občanů, s níž se nedá nic moc dělat (s. 137-143).

Závěrečná část je věnována problematice toho, proč diskuse o volbách zvolna mizí ze společenského prostoru a jak volby ztrácejí atraktivitu natolik, abychom zastavili kontinuální propad volební účasti. Coleman si všímá, že o tom, koho jsme volili, často nemáme chuť se bavit, a pátrá po kořenech této nechuti. Jeho data ukazují, že podoba voleb se začíná výrazně vymykat ze způsobů komunikace, na něž jsme v současnosti zvyklí. Proto se objevují přání lidí, aby účast u voleb byla větším zážitkem, aby se prohloubil pocit sounáležitosti a aby se poněkud technokratický akt zlidštil.

Nahlížení na volby jako na kulturní akt a jednání, podílející se na artikulování veřejnosti (s. 194), má podstatné konsekvence. Coleman nepatří k pesimistům, kteří hlásají krizi (či dokonce konec) demokracie. Smyslem jeho knihy je naopak pochopit, proč o ni někteří lidé nemají zájem a zda existují cesty, jak její hlavní prvek, totiž volby, modifikovat tak, aby byl zájem občanů opět podnícen. Nápady, s nimiž přichází, jsou někdy zjevné, jindy mírně kontroverzní, vesměs ovšem snadno dosažitelné.

Ačkoli má Colemanova kniha určité slabiny – vedle zmiňovaných nedostatků stran vzorku prezentovaného výzkumu sem patří i absence některých významných studií z oblasti politické psychologie, namátkou projekt *Inside the mind of a voter – Memory, Identity, and Electoral Psychology* koordinovaný Michaellem Bruterem na LSE – perspektiva, kterou představuje, je v mnohém inspirativní a otevírá před námi řadu nových otázek. Nemluvě o autorově stylistické obratnosti, která vedle toho dělá z knihy „dobré počtení“.

Roman Hájek¹

¹ Mgr. Roman Hájek je doktorandem mediálních studií na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Kontakt: roman.hajek@fsv.cuni.cz.

LITERATURA:

- BLUMLER, J. G.; COLEMAN, S. (2010). Political Communication in Freefall: The British Case-and Others?. *International Journal of Press/Politics*. Vol. 15, No. 2, s. 139-154. ISSN 1940-1620.
- COLEMAN, S. (2003). A Tale of Two Houses: The House of Commons, the Big Brother House and the People at Home. *Parliamentary Affairs*. Vol. 56, No. 4, s. 733-758. ISSN 1460-2482
- COLEMAN, S. (2008). The depiction of politicians and politics in British soaps. *Television & New Media*. Vol. 9, No. 3, s. 197–219. ISSN 1552-8316.
- LILLEKER, D. (2014). *Political Communication and Cognition*. Houndmills, Basingstoke: Pallgrave Macmillan. ISBN 978–1137–30237–3.
- COLEMAN, S.; BLUMLER, J. G. (2009). *The Internet and Democratic Citizenship: Theory, Practice and Policy*. New York: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-52078-2.
- GUREVITCH, M.; COLEMAN, S.; BLUMLER, J. G. (2009). Political Communication-Old and New Media Relationships. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 625, No. 1, s. 164–181. ISSN 1552-3349.
- HALL, C. (2005). *The Trouble with Passion: Political Theory beyond the Reign of Reason*. New York: Routledge. ISBN 978-0-4159-3406-0.
- MARCUS, G. (2002). *The Sentimental Citizen: Emotion in Democratic Politics*. University Park, PA: Pennsylvania State University Press. ISBN 978-0-2710-2211-6.
- MOUFFE, C. (2002). *Politics and Passions: The Stakes of Democracy*. London: Centre for the Study of Democracy. ISBN 978-0-6910-8981-2.